
МЕТОДОЛОГІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 908:7.011

DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-4-7-15

Охріменко Н. П.

аспірантка кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
bodak9091@gmail.com
orcid.org/0000-0001-5223-7753

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ХУДОЖНЬОГО КРАЄЗНАВСТВА

У даній статті розглянуто проблему художнього краєзнавства як цілісного культурного явища. У зв'язку із посиленням позицій національно-патріотичного виховання, активізацією пізнавальної та суспільно-перетворювальної діяльності дітей, учнів, студентів під керівництвом педагогів, спрямованої на вивчення історії, культури, традицій, звичаїв рідного краю, проблема використання засад художнього краєзнавства набуває нині особливої актуальності. На основі науково-проблемного підходу здійснено аналіз, розкрито сутність понять «краєзнавство» та «художнє краєзнавство». Шляхом встановлення ієрархії даних понять визначено, що художнє краєзнавство є невід'ємною складовою загального краєзнавства як науки, має комплексний характер, власний об'єкт та предмет дослідження.

Коротко розглянуто підходи щодо дефініцій поняття «художнє краєзнавство» у науковій літературі. Визначено, що під поняттям «художнє краєзнавство» розуміється процес вивчення, засвоєння, збереження, розвитку та поширення цінностей художньої культури рідного для людини краю. Проаналізовано погляди дослідників на специфіку змістової основи художнього краєзнавства та його функціональні особливості. Розглянуто об'єктні позиції художнього краєзнавства стосовно базисних засад художньої культури рідного краю. Вказується на те, що специфіку художньо-краєзнавчої діяльності визначає вивчення художньої спадщини краю, в основі якої знаходяться художні цінності як конкретний прояв соціально-культурного досвіду народу. Художні цінності у даному виді краєзнавства мають духовні основи й втілюються у наявних художніх творах, в їхніх художніх образах. Зазначено, що у процесі досягнення предметних результатів художньо-краєзнавчої діяльності (матеріалізований результат) людини визначається вплив на її судження, погляди, ціннісні життєві установки (духовний результат).

Вказано на те, що художнє краєзнавство має великі пізнавальні та виховні можливості, орієнтуючи особистість у процесі її взаємодії із об'єктами художньої спадщини рідного краю на активізацію внутрішньоособистісних механізмів становлення духовних цінностей.

Ключові слова: краєзнавство, художнє краєзнавство, художня спадщина, художня культура рідного краю.

Постановка проблеми. Набуття Україною незалежності загострило необхідність посилення державної суверенності, виховання дітей і молодого покоління у дусі справжнього патріотизму та державності, виховання у них національної свідомості, збереження української культурної спадщини, поваги до духовних цінностей і традицій, зокрема – мистецьких. Проблема збереження культурної спадщини нашого

народу, виховання у молодого покоління інтересу до вивчення власної історії, культури, звичаїв, традицій (у тому числі – мистецьких) має відбуватися з урахуванням регіональних здобутків.

Самобутня українська культура упродовж віків збагачувалася артефактами, які визначили своєрідність її регіонів. Така робота здійснюється на основі регіонального підходу, що реалізується в краєзнавчій роботі, зокрема – у напрямі художнього краєзнавства, який все активніше запроваджується в освітньо-виховну практику закладів освіти. Художнє краєзнавство, за визначенням А. Торхової, є особливим механізмом виховної роботи в навчальних закладах (загальної та додаткової освіти), який здатний забезпечувати не тільки предметний, але й духовний потенціал різних видів художньо-краєзнавчої діяльності [15, с. 15].

Художнє краєзнавство є однією із складових загального процесу краєзнавства. У силу своєї специфіки воно більш широко використовується у роботі з учнями, студентською молоддю, а також у позашкільній освіті та у діяльності туристичних організацій. Проте засади художнього краєзнавства, збагачені багатомістовими практичними здобутками, також усе більше знаходять місце, зокрема, й в оновленій практиці сучасних закладів дошкільної освіти, гуртковій роботі з дітьми різного віку.

Особливо важливим використанням засад художнього краєзнавства визначається у контексті підйому національної самосвідомості українців, інтелектуальної потреби в очищеному від фальсифікацій краєзнавчому знанні, емоційно-естетичної потреби людини в осмисленні художніх творів, пам'ятників історії, культури, природи рідного для неї краю.

Відповідно до Указу Президента України «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 рр.» головним завданням закладів освіти визначається у такій побудові виховної діяльності, коли сама її організація, приклади авторитетних наставників-учителів, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності [12]. Краєзнавча діяльність на сьогодні може становити змістову та організаційну основу освітнього процесу на усіх рівнях освіти. Практика ж визначає, що для вирішення освітніх і виховних завдань заклади освіти недостатньо повно реалізують ресурси регіону та потенціал художнього краєзнавства. Тут слід згадати слова видатного українського вченого та політичного діяча М. Грушевського: «Кожному повинно бути цікаво знати про свій край і народ, про його життя й старовину, себто – історію. Сказав один розумний чоловік за давніх часів, що хто не знає своєї минувшини, своєї історії, той якби до смерті залишиться дитиною» [4, с. 11].

Як визначив аналіз наукових робіт і публікацій з проблеми художнього краєзнавства, на сьогодні створено обмежену їх кількість як на теоретичному, так і методичному рівнях. Проте сучасна освітня практика засвідчує, що проблема, обрана нами, потребує подальших наукових розробок, зокрема – стосовно наукового обґрунтування поняття «художнє краєзнавство», визначення його виховного потенціалу та умов ефективного використання у освітньо-виховному процесі. Цим і обумовлюється **актуальність даної статті**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти використання найближчого оточення в навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів здійснено у працях С. Гончаренка, О. Духновича, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського, І. Франка. В останні десятиліття регіональна культурно-історична спадщина визначилася об'єктом наукових робіт А. Гулиги, Д. Лихачева, В. Буткевича, Ю. Блудової, С. Козлової, І. Мурзіної, І. Полякової, Г. Ловецького, Г. Самойленка та ін.

Використання специфіки художнього краєзнавства в освітній практиці тією чи іншою мірою досліджувалося Т. Анікіною, Р. Загорулько, М. Качур, Н. Кожевнікової, С. Матвієнко, Л. Масол, Т. Озеровою, В. Смирновим, А. Торховою, А. Фоменко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Фальш глибокого теоретичного вивчення потребує проблема використання засад художнього краєзнавства у сучасній освітній практиці.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад художнього краєзнавства через визначення специфіки даної наукової галузі.

Виклад основного матеріалу. У розгляді теоретичних основ художнього краєзнавства визначається необхідним спершу встановити ієрархію понять, пов'язаних із ним та розкрити специфіку досліджуваного наукового явища. Художнє краєзнавство є складовою частиною загального краєзнавства як науки, і, відповідно, входить до системи краєзнавчих наукових напрямків, якими є: географічне, етнографічне, історичне, мистецьке, педагогічне та інші види краєзнавства.

Краєзнавство, за визначенням Української радянської енциклопедії (1980), – це всебічне вивчення частини країни (області, міста) переважно місцевим населенням, що відображає рівень теоретичного осмислення краєзнавства того часу, зводячи його до аматорського [16, с. 468]. У тлумаченні енциклопедії етнодержавознавства (1996), краєзнавство розглядається як комплексна наука, яка різнобічно вивчає певну, окреслену частину країни (регіону, області, краю) [9, с. 86].

Як і будь-яка наука, краєзнавство має свої об'єкт, предмет та завдання дослідження. Об'єктами краєзнавства слугують його історія, природа, населення, господарство, культура, своєрідність матеріальної та духовної культури, втілена у відповідних об'єктах. Предмет краєзнавства зумовлює знання про конкретний регіон.

При яскраво визначеному географічному характері краєзнавства часто, у практиці його здійснення, конкретні завдання пов'язують із вивченням й інших сторін життя краю, наприклад його історії, місцевої архітектури, місцевої літературної творчості, мистецтва тощо. У такому випадку краєзнавство визначає низку своїх напрямів: літературне, географічне, історичне, педагогічне, мистецьке, економічне, шкільне, художнє тощо. Кожен із напрямів характеризується змістом краєзнавчих досліджень, постає самостійною науковою дисципліною та галуззю певної науки (географічне краєзнавство – галузь географії, педагогічне – педагогіки, музичне – галузь музики тощо).

Зупинимося більш детально на розкритті базових дефініцій, які стосуються наукового аналізу проблеми художнього краєзнавства. Багато із дослідників зверталися до змістового аспекту тлумачення категорії «художнє краєзнавство», проте на сьогодні не сформульовано єдиного, загальноприйнятого визначення. Термінологічна невизначеність поняття «художнє краєзнавство» обумовлюється його багатоаспектністю та поліфункціональністю стосовно об'єктів, на які спрямована увага дослідників у галузі художнього краєзнавства.

Так, у дисертаційному дослідженні Т. Анікіної *художнє краєзнавство* розглядається як механізм щодо опанування художньої спадщини рідного краю, для чого дослідницею визначено структуру даного поняття й зазначено, що в основі художньої спадщини краю знаходяться *художні цінності* як конкретний прояв соціально-культурного досвіду народу [1, с. 8].

Під цінностями у художньому краєзнавстві А. Торхова визначає людське, соціальне, культурне, історичне та інше значення художньо-творчої активності людей у конкретному регіоні; об'єкти, явища та процеси художньої культури краю, здатні тією чи іншою мірою задовольняти духовні та естетичні потреби людини та одночасно мати художнє, наукове та історичне значення [15, с. 124].

Філософ А. Гулига розглядає художнє краєзнавство як особливий, емоційно-насичений підхід до вивчення людиною рідної культури. На думку А. Гулиги, така діяльність характеризується також творчо-продуктивним аспектом, який реалізується у збереженні людиною природи, пам'яток історії та культури, покращенню соціально-культурних та екологічних умов у рідному для неї краю [5]. В. Смірнов ототожнює поняття «художнє краєзнавство» з таким, як «краєзнавство мистецтва», вбачаючи у цьому єдину мистецьку основу в організації краєзнавчої роботи, яка спрямована на вивчення особливостей культури й мистецтва певного регіону, а також його художньої спадщини [14, с. 8]. З опорою на дослідження *художньої спадщини краю* надає визначення поняттю «художнє краєзнавство» Т. Анікіна, вказуючи на те, що для кожного краю його художня спадщина має специфічні особливості, які визначають її самотність у неповторність стосовно інших регіонів і суспільства у цілому [1, с. 8].

А. Фоменко, Н. Ракова зазначають, що цінності, які вивчаються у художньому краєзнавстві (любов, турбота, гармонія, творчість, майстерність, самостворення тощо), є втіленими у художніх творах і у процесі художньо-краєзнавчої діяльності вони

мають стати надбанням особистості, що зростає [18, с. 74]. Аналізуючи специфіку художньо-краєзнавчої діяльності, дослідниця А. Торхова вказує на те, що вона визначає два результати стосовно її проведення:

1) *предметний (матеріалізований) результат* представлений у зібраннях музейних експозицій, різноманітних виставках, виставах, театралізовано-обрядових дійствах тощо;

2) *духовний результат* визначається в набутих учасниками даного виду діяльності судження, погляди, переживання, почуття. Інакше кажучи, це ті ставлення, що людина визначає до рідного краю, його природи, культури, мистецтва, до людей та самої себе. Ці ставлення формуються у людини в процесі досягнення предметних результатів художньо-краєзнавчої діяльності [15, с. 9].

Духовні цінності регіональної художньої спадщини, на думку А. Фоменко, розпредмечуються у меті та засобах художньо-краєзнавчої діяльності та втілюються в об'єктах художнього краєзнавства [17, с. 5]. А. Торхова вказує на те, що об'єктами художнього краєзнавства є сукупність предметів, явищ, процесів, на які, з метою пошуку нових властивостей про художню культуру краю, спрямована пізнавальна активність людини [15, с. 122].

Художня культура рідного краю надає людині певні «готові» знання, проте вони ще визначаються для неї як «чужі», оскільки об'єкти художньої спадщини були створені у попередні часи й іншими людьми. Художнє краєзнавство надає людині самостійно віднайти для себе «живе знання», що будується на основі її власних переживань, а також усвідомлень особистісного досвіду. А. Фоменко, Р. Загорулько називають результат пізнання людиною духовної цінності краєзнавчих об'єктів «відтвореним знанням», а необхідність його набуття стосовно того, хто долучається до регіональної художньої спадщини – одним із завдань художнього краєзнавства. Дослідниці вважають, що за умови тісного духовного контакту, взаємодія людини зі світом художньої культури рідного для неї краю буде спрямована не лише на пізнання предметів і речей, а на спілкування, взаємодію, чуттєве входження у духовний світ іншого (автора), співпереживання його думкам і почуттям. З тим буде відбуватися пошук відповіді на питання щодо того, яким чином культура взаємодіє з особистістю [19, с. 183].

Ряд дослідників спираються у своїх наукових роботах, присвячених використанню засад художнього краєзнавства, на таке поняття, як «регіональна культурно-історична спадщина». Під ним Ю. Блудова визначає «сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів матеріальних та духовних надбань певного регіону, відтворюють багатовікову історію розвитку суспільства, включаючи досвід, норми, цінності різних поколінь: мову, світогляд, науку, освіту, фольклор, обряди, звичаї, різні види та жанри народного мистецтва, художні промисли, що відображає рівень розвитку цієї спільноти й передається від покоління до покоління» [2, с. 8].

До її складу регіональної культурно-історичної спадщини, за Ю. Блудовою, входять матеріальні (історія, археологія, архітектура, містобудування, ландшафтні природні території) та духовні (мова, звичаї й обряди, фольклор) різноманітні види мистецтв (література, декоративно-прикладне мистецтво, музика), цінності [2].

М. Качур під художньо-краєзнавчою спадщиною розуміє здобутки культури та мистецтва рідного для людини краю, а художнє краєзнавство розглядає як механізм духовного привласнення етнокультурних цінностей та творчої самореалізації людини, у процесі опанування нею соціально-культурного досвіду [8].

Дослідник В. Смірнов вважає художнє краєзнавство галуззю *художньої культури*, яка спрямована на вивчення художнього життя певного краю, пізнання творів, виконаних у різних видах і жанрах зображувального та декоративно-ужиткового мистецтва; об'єктів кам'яної архітектури і дерев'яного зодчества, а також багатьох видів народного мистецтва, в яких відображена природа, історія, побут і психологія населення краю. Логіку художньо-краєзнавчої діяльності В. Смірнов звужує до вивчення зображувального мистецтва краю на базі навчальної дисципліни «Зображувальне мистецтво» [14, с. 8].

Близькою до вищезазначеного тлумачення, наданого В. Смірновим, є думка вченого Г. Самойленка, який використовує термін «художня культура» у визначенні

об'єкта культурно-мистецького краєзнавства. Під художньою культурою вчений розуміє мистецтво (літературу, архітектуру, скульптуру, живопис, графіку, декоративно-ужиткове мистецтво, музику, хореографію тощо), тобто такі різновиди людської діяльності, які виступають як художньо-образні форми відображення дійсності [13, с. 11].

Художня культура починається з мистецтва та не зводиться до нього. Мистецтво ж у свою чергу постає ядром художнього життя та культури, її найважливішим елементом, навколо якого створюються інші прошарки та пласти художнього життя [20].

М. Каган визначає художню культуру у контексті трьох сфер культури – матеріальної духовної та власне художньої. Останню він характеризує як «духовно-матеріальну єдність». У кожній із сфер культури утворюються специфічні для неї «форми предметності». У першій сфері – це «окультурене» людське тіло, технічна річ, соціальна організація. У другій сфері – знання, цінність, проєкт. У третій – «художній образ» [6, с. 136].

Одним із видів культури є народна культура. Національну культуру (іноді її називають «материнською») складають матеріальні предмети, які використовуються людьми у побуті, норми та правила поведінки тощо.

Важливим елементом національної культури є культура регіональна або культура рідного краю [10]. Названі нами останні поняття не є тотожними, проте їх детальний аналіз не ставиться окремим завданням стосовно нашого дослідження. Ми використовуємо дані терміни, акцентуючи лише на території проживання, яка є рідною для людини, залишаючи детальний аналіз понять «регіон», «край», «рідний край», «регіональна культура», «культура рідного краю» предметом наших подальших наукових пошуків.

Зазначимо, що елементи художньої культури рідного краю акумулюють ціннісний зміст соціокультурного досвіду, реалізуючи потреби людини в її культурній самоідентифікації, самовизначенні у конкретному просторово-часовому середовищі, відновленні зв'язків із попередніми поколіннями.

У силу своїх специфічних можливостей самотутня художня культура краю, зокрема – його пам'ятки історії, культури та мистецтва, являють собою як духовні, естетичні ідеали суспільства, так визначаються як важливі засоби художньо-естетичного, морального та патріотичного виховання. Значення художнього краєзнавства щодо виховання молодого покоління підкреслюється багатьма дослідниками (Д. Лихачев, В. Буткевич, І. Полякова, А. Торхова, А. Фоменко, А. Гулига, Г. Ловецький та ін.). Так, Г. Пирожков ототожнює поняття «краєзнавство» та «виховання культурою», підкреслюючи тим особливий виховний потенціал краєзнавства як науки та галузі діяльності, яка є важливим компонентом формування культури людини, її духовності тощо [11, с. 157]. Тієї ж думки дотримується Н. Кожевникова, пропонуючи використання науково-методичних засад художнього краєзнавства у системі виховання у цілому, а також естетичного виховання зокрема [7, с. 18].

Дослідниця А. Фоменко вказує на особливий виховний потенціал художнього краєзнавства, розглядаючи його як *подієве виховне середовище*, що акумулює у собі цінності буттєвого способу існування та орієнтує зростаючу особистість на активізацію внутрішньоособистісних механізмів становлення духовних цінностей [18, с. 74]. Подієвість залучення учнів до художнього краєзнавства у виховному середовищі А. Фоменко характеризує тим, що людині надається можливість «духовного звеличчвання як в групових, так і в індивідуальних щодо складу учасників та екзистенціальних за змістом виховних справах». Д. Григор'єв, говорячи про специфіку виховних справ художнього краєзнавства, доповнюючи цю думку, говорить про те, що в них педагог розкриває учню явище художньої культури рідного краю як події життя людини. Таке спілкування з артефактами регіональної художньої культури буде викликати в учня співпереживання до явища культури, яке вивчається, з позиції проживання «тут і зараз» [3, с. 67].

Основою художнього краєзнавства є вивчення людиною рідного краю, його культурних надбань. А. Торхова виділяє три рівні культурних надбань, які засвоюються людиною у процесі ознайомлення із навколишнім світом: регіональний, національний та загальнолюдський [15, с. 9]. Регіональний рівень, як першопочатковий щодо ознайомлення дитини зі спадщиною художньої культури свого краю, – є

основним середовищем для проведення роботи з дітьми дошкільного віку.

За формою організації художнє краєзнавство реалізується на засадах *громадського* (визначається у діяльності гуртків, спілок, окремих дослідників), а також *шкільного краєзнавства* (поширеного у загальноосвітніх закладах, діяльності Малої академії наук України, обласних центрів національно-патріотичного виховання, відповідних підрозділів будинків дитячої творчості та інших позашкільних закладів). Менш представлене художнє краєзнавство на державному напрямі його реалізації.

Художнє краєзнавство як наукова галузь має свій об'єкт і свій особливий предмет. У їх визначенні ми спиралися на дані наукової праці А. Торхової [15]. *Об'єкт* художнього краєзнавства – процес вивчення, засвоєння, збереження, розвитку та популяризації цінностей художньої культури рідного краю. *Предметом* художнього краєзнавства є цінності художньої культури рідного краю.

Художнє краєзнавство має наступну структуру:

- 1) мистецтво: професійне, народне, дитяче та сучасне, представлене відповідними творами;
- 2) природа та історія рідного краю;
- 3) особистості митців;
- 4) пам'ятні місця рідного краю тощо.

Здійснений нами аналіз джерел засвідчив, що наукова та методична література, в якій розглядаються окремі аспекти проблеми використання засад художнього краєзнавства у навчально-виховному процесі, може поділятися на такі групи:

- 1) наукові праці з етнопедагогіки (В. Кузь, С. Кирієнко, Н. Рогальська, М. Стельмахович, І. Прокопенко, П. Тронько, Г. Філіпчук та ін.);
- 2) роботи, пов'язані із естетичним вихованням (Ю. Блудова, Л. Єнтіс, В. Зубань, Г. Карась, Л. Масол, Ю. Мережко, І. Савчук та ін.);
- 3) праці, пов'язані моральним і патріотичним вихованням засобами художньої спадщини рідного краю (І. Бех, С. Козлова, Д. Лихачев, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, М. Качур, С. Матвієнко, Т. Троценко та ін.);
- 4) роботи, в яких розглядається вплив художнього краєзнавства на розвиток особистісних якостей людини (Н. Бондаренко, Д. Григор'єв, М. Семенова, І. Таран, Н. Толстих, К. Шевчук та ін.).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У процесі здійсненого дослідження нами уточнено понятійний аспект термінів «краєзнавство» та «художнє краєзнавство» з урахуванням їх змістового наповнення, встановлено ієрархію та співпорядкованість даних понять. Вказано на те, що художнє краєзнавство є складовою частиною загального краєзнавства, його науковим напрямом та механізмом щодо опанування людиною художньої спадщини рідного для неї краю. Сутність художньої спадщини краю визначається тим, що вона містить елементи художньої культури регіону та втілена в його архітектурі, предметах побуту, живопису, мотивах візерунків одягу, музиці тощо.

З'ясовано, що у науковій літературі, яка стосується специфіки проведення художньо-краєзнавчої роботи, зустрічаються різні тлумачення стосовно: смислового наповнення самого поняття «художнє краєзнавство»; визначення предмета даного наукового феномену; встановлення об'єктів, що вивчає художнє краєзнавство та низки інших позицій. Такі розбіжності у тлумаченні засад художнього краєзнавства, як наукової галузі ми вбачаємо у недостатній на сьогодні теоретичній розробленості цієї проблеми. Подальші наші наукові пошуки будуть спрямовані на поглиблення наукового аналізу теоретичних основ художнього краєзнавства у його спрямуванні на роботу з дітьми старшого дошкільного віку.

Література

1. Анікіна Т. О. Патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1993. 29 с.
2. Блудова Ю. О. Формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку засобами регіональної культурно-історичної спадщини: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2018. 23 с.
3. Григорьев Д. В. Создание воспитательного пространства: событийный подход. *Современные гуманитарные подходы в теории и практике воспитания*: сб. науч. ст.

- Пермь: ИТОП РАО, Пермский областн. ИПКРО, 2001. С. 66–76.
4. Грушевський М. С. Як жив український народ. Київ: Веселка, 1993. С. 11.
  5. Гулыга А. Наследие и современность: инф. сб. / под ред. А. Каменца. Иркутск: Институт Наследия, 1995. Вып. 2. Школьное краеведение: программы, идеи, опыт. 134 с.
  6. Каган М. С. Философия культуры: учебн. пособ. Санкт-Петербург, 1996. 319 с.
  7. Кажэўнікава. Н. М. Эстэтычнае выхаванне сродкамі мастацкага краязнаўства: навукова-метадычная распрацоўка. Минск, 1994. 32 с.
  8. Качур М. М. Планування художньо-краєзнавчої роботи у початковій школі. URL: http://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/4/visnuk_29.pdf (дата звернення 12.11. 2021).
  9. Мала енциклопедія етнодержавознавства / упор. Ю. І. Римаренко. Київ: Генега; Довіра, 1996. 946 с.
  10. Матвієнко Світлана. Регіональна культура як засіб удосконалення фахової підготовки майбутніх вихователів. *Імідж сучасного педагога*. 2010. Вип. 6/7. С. 36–37.
  11. Пирожков Г. П., Пирожкова И. Г. Краеведение как научная учебная дисциплина через призму современных проблем. Киев: Грамота, 2016. № 2 (64). С. 156–160. URL: www.gramota.net/materials/3/2016/2/37.html (дата звернення 18.10. 2021).
  12. Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році. Лист МОН № 1/9-523 від 16.08.19 року. URL: <http://ru.osvita.ua/> (дата звернення 21.11.2021).
  13. Самойленко Г. В. Краєзнавство культурно-мистецьке та літературне: навч. посіб. Ніжин, 2001. 150 с.
  14. Смирнов В. Г. Художественное краеведение в школе. Москва, 1976. С. 8.
  15. Торхова А. В. Художественное краеведение в воспитании школьников: пособ. для учит. Минск, 2000. 126 с.
  16. Українська радянська енциклопедія / голов. редкол.: М. П. Бажан (голов. ред.) та ін. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1977–1985. Т. 5: Кантата-Кулики / Головна редакція Української радянської енциклопедії. 2-ге вид. 1980. 566 с.
  17. Фоменко А. А. Воспитание духовных ценностей подростков средствами художественного краеведения: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Витебск, 2012. 23 с.
  18. Фоменко А. А., Ракова Н. А. Потенциал художественного краеведения в воспитании духовных ценностей личности. *Наука – образованию, производству, экономике*. Витебск: ВГУ имени П. М. Машерова. 2015. Т. 2. С. 72–74.
  19. Фоменко А. А., Загорюльцо Р. В. Методологические подходы в приобщении подрастающего поколения к художественной культуре родного края. *Национальные традиции в современном искусстве и художественном образовании*. Витебск: ВГУ им. П. М. Машерова, 2019. С. 182–184.
  20. Художня культура. Мистецтво як феномен культури. URL: <https://sites.google.com/site/hudoznakultura15/> (дата звернення 21.11. 2021).

References

1. Anikina, T.O. (1993). Patriotichne vihovannya majbutnih uchiteliv muziki zasobami hudozhnogo kraeznavstva [Patriotic education of future music teachers by means of art local lore]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bludova, Yu.O. (2018). Formuvannya hudozhno-estetichnogo smaku ditej molodshogo shkilnogo viku zasobami regionalnoi kulturno-istorichnoi spadshchini [Formation of artistic and aesthetic taste of primary school children by means of regional cultural and historical heritage]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Grigorev, D.V. (2001). Sozdanie vospitatelnogo prostranstva: sobytijnyj podkhod [Creating an educational space: an event approach]. *Sovremennye gumanitarnye podkhody v teorii i praktike vospitaniya – Modern humanitarian approaches in the theory and practice of education*. Perm: ИТОП РАО, Пермский областн. ИПКРО [in Russian].
4. Grushevskij, M.S. (1993). *Yak zhiv ukrainskij narod* [How the Ukrainian people lived]. Київ: Veselka [in Ukrainian].
5. Gulyga, A. (1995). *Nasledie i sovremennost* [Heritage and modernity]. A. Kamencza (Ed.). Irkutsk: Institut Naslediya. 2, 134 [in Russian].
6. Kagan, M.S. (1996). *Filosofiya kultury* [Philosophy of culture]. Sankt-Peterburg [in Russian].

7. Kazheunikava, N.M. (1994). *Estetychnae vykhavanne srodkami mastaczkaga krayaznaustva* [Aesthetic education by means of artistic local lore: scientific and methodological development]. Minsk [in Belarus].
8. Kachur, M.M. Planuvannya hudozhno-kraeznavchoi roboti u pochatkovij shkoli [Planning of art and local lore work in primary school]. URL: http://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/4/visnuk_29.pdf (data zvernennya 12.11. 2021) [in Ukrainian].
9. Rimarenko, Yu.I. (Eds.). (1996). *Mala encyklopediya etnoderzhavoznavstva* [Small encyclopedia of ethno-state studies]. Kyiv: Geneza; Dovira [in Ukrainian].
10. Matvienko Svitlana. (2010). Regionalna kultura yak zasib udoskonalennya fahovoi pidgotovki majbutnih vihovateliv [Regional culture as a means of improving the professional training of future educators]. *Imidzh suchasnogo pedagoga – The image of a modern teacher*. 6/7, 36–37 [in Ukrainian].
11. Pirozhkov, G.P. & Pirozhkova, I.G. (2016). Kraevedenie kak nauchnaya uchebnaya disciplina cherez prizmu sovremennykh problem [Local lore as a scientific discipline through the prism of modern problems]. Kyiv: Gramota. 2 (64), 156–160. URL: www.gramota.net/materials/3/2016/2/37.html (data zvernennya 18.10. 2021) [in Ukrainian].
12. Pro nacionalno-patriotichne vihovannya u zakladah osviti u 2019/2020 navchalnomu roci [On national-patriotic education in educational institutions in the 2019/2020 academic year]. List MON № 1/9-523 vid 16.08.19 roku. URL: <http://ru.osvita.ua/> (data zvernennya 21.11. 2021).
13. Samojlenko, G.V. (2001). *Kraeznavstvo kulturno-mistecke ta literaturne* [Local lore, cultural, artistic and literary]. Nizhin [in Ukrainian].
14. Smirnov, V.G. (1976). *Khudozhestvennoe kraevedenie v shkole* [Artistic local history at school]. Moskva [in Russian].
15. Torkhova, A.V. (2000). *Khudozhestvennoe kraevedenie v vospitanii shkolnikov* [Artistic local history in the education of schoolchildren]. Minsk [in Belarus].
16. Bazhan, M.P. (Eds.). (1980). *Ukrainska radyanska encyklopediya* [Ukrainian Soviet Encyclopedia]. (2 ed.). Vol. 5. Kyiv: Golov. red. URE [in Ukrainian].
17. Fomenko A. A. (2012). Vospitanie dukhovnykh czennostej podrostkov sredstvami khudozhestvennogo kraevedeniya [Education of spiritual values of adolescents by means of artistic local history]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Vitebsk [in Belarus].
18. Fomenko, A.A. & Rakova, N.A. (2015). Potenczial khudozhestvennogo kraevedeniya v vospitanii dukhovnykh czennostej lichnosti [The potential of artistic local history in the upbringing of the spiritual values of the individual]. *Nauka – obrazovaniyu, proizvodstvu, ekonomike – Science – education, production, economics*, 2, 72–74. Vitebsk: VGU imeni P. M. Masherova [in Belarus].
19. Fomenko, A.A. & Zagorulko, R.V. (2019). Metodologicheskie podkhody v priobshhenii podrastayushhego pokoleniya k khudozhestvennoj kulture rodnogo kraja [Methodological approaches in introducing the younger generation to the artistic culture of their native land]. *Naczionalnye tradicii v sovremenom iskusstve i khudozhestve – National traditions in contemporary art and art education* [in Belarus].
20. *Hudozhnaya kultura. Mistectvo yak fenomen kulturi* [Art culture. Art as a cultural phenomenon]. URL: <https://sites.google.com/site/hudoznakultura15/> (data zvernennya 21.11. 2021) [in Ukrainian].

Okhrimenko N.

Postgraduate Student at the Department of Pedagogy,
Elementary Education and Educational Management
Nizhyn Gogol State University
bodak9091@gmail.com
orcid.org/0000-0001-5223-7753

THEORETICAL ASPECTS OF ARTISTIC LOCAL STUDIES

The subject matter of this paper is the problem of artistic local studies as the integral cultural phenomenon. The general aim of the article is to reveal peculiarities of using the basic principles of artistic local studies in connection with strengthening the positions of national and patriotic education, intensification of cognitive and social and

transformative activities of children, school students, higher education institution students under the guidance of teachers. Such activities presuppose studying history, culture, traditions, customs of the native land.

Due to the academic and problem-based approach the main aspects of the problems are analyzed in the paper. The essence of concepts «local studies» and «artistic local studies» is clarified in the article. It is determined that artistic local studies is an integral part of general local studies as a science, it has an integrated nature, its own object and subject of study.

In the article the concept «artistic local studies» is defined from the academic point of view: it is the process of studying, mastering, preserving, developing and disseminating the values of artistic culture of a persons native land. Scholars views on the specifics of the conceptual framework of artistic local studies and its functional features are analyzed; object positions of artistic local studies in relation to the basic principles of artistic culture of the native land are considered in the paper.

It is found that the specifics of artistic and local studies activity is determined by the study of the artistic heritage of the region, which is based on artistic values as a concrete manifestation of folks socio-cultural experience. Artistic values in terms of this type of local studies have a spiritual basis and are embodied in existing works of art, in their artistic images. It is stated that in process of achieving the object results of artistic and local studies activity of a person the impact on their judgments, views, life values is defined.

It is underlined that artistic local studies has great cognitive and educational potential, as it orients an individual towards the activation of internal personal instruments of spiritual values formation in the process of a persons interaction with the objects of artistic heritage of the native land.

Key words: local studies, artistic local studies, artistic heritage, artistic culture of the native land.